

САНГА ОЛОХ

Чурапчы
улуунун хаһыата

ХАҢЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 53 (8802)

ОПТУОРУННЬУК

2002 сыл

Муус устар

30 күнэ

Пиэрибэй Маай – Саас уонна Үлэ Бырааһынныгынан!

ЭБЭРДЭМИБИСКИ!

Улуус бары олохторун сүндүтүсү бырааһынныгынан — Пиэрибэй Маайынан Улуус Мунһаарын, улуус дьаһалтатын ааттарыттан итиник, истинник эбэрдэлинибит!

Хас биридди саха киһитигэр бу сааскы кэм, Пиэрибэй Маай бырааһынныгыта ийэ дьылга барахсан уһуктуугун, уйгулаах сайын илдьитин быһыгынан үөрүүнэн-көтүүнэн, өрө көтөҕүллүүнэн көрсүллэр. Абыс ыйдаах кыыдааннаах кыһын кэннигэн нүүрүгүн тыллар, от-мас көбөрөр, көтөрсүүрэр кэлэр, дьон-сэргэ сүргэтэ көтөҕүллэр, кута-сүрө уһуктар көтөһүннээх кэрэ кэмэ.

Улуус дьон-сэргэтэ элбэх укулааттаах рынок усулуобуйатыгар, бэйэни салайыныта киһи көрбүн кэмгэ өссө кимилээхтик, экономикабыт, олохпут уйгута тупсарын иһин өссө туруулаһан үлэлиэхтэрэ дээн бигэттик эрэнэбит.

Эһиэхэ барыгытыгар ыраас халлааным, иһинкигэ эрэли, дьол-соргуну баһарабыт.

Улуус Мунһаара, улуус дьаһалтата.

Василий ПЕТРОВ — Айыл

МААЙ КЭЛЛЭ!

Кыыдаан кыһыны кыйдаан,
Кырыа хаары суйдаан,
Сайаҕас санаанан сырдаан,
Сандаарар сааһы уруйдаан
Маай кэллэ,
Маай кэллэ!

Эти-хааны ириэрэр
Итин-сылаас тыыннаах,
Баһаам оһун кэлсэллэнэр
Бастагы көбөн кустаах
Маай кэллэ,
Маай кэллэ!

Тыаба, хонууга угуйар,
Тымныттан холкуйбут, чөлчөбүт,
Үлэҕэ үөрүүнэн кыттар
Үтүөкөн үлүм кэммит
Маай кэллэ,
Маай кэллэ!

Хас куорат, бөһүлөк аайы
Халын кэккээн тахсар,
Бар дьону-сэргэни кытары
Парадтаан долгута хаамсар
Маай кэллэ,
Маай кэллэ!

РОССИЯТААҔЫ АККРЕДИТАЦИЯ

Биһиэхэ, чуралчыларга эмиз биһир үтүө сонун кэллэ. Он курдук, бу ыйга улуустаагы ветеринарай-чинчийэр (испытательнай) лаборатория Бүтүн Россиятаагы аккредитацияны ааста. Бу тым сирин кээпимнэтигэр бүтүнүтүгэр дынар үөрүүлээх сонуну сойуулааха, лаборатория директора А.Н.БАТАРИНАТТАН, үлэтигэр тийэн, кабинетыгар олорон, интервью ылыыт.

эттээх, манан ыла сертификацияны быһаччы биһигиттэн ылар. Кооператив эрэ буолуо дуо, атын да биһирдүүлээн бородууксуйаны онгорууччулар, баһынайдар бэйэлэрин онгонууларын баттар түбэлтэлэригэр көңүлү урукку курдук Дюкускайга киһирон күннэрин-ыйдарын, биһирдүүлээн сүтэр-бээтэ, кээтээтэ, аны улуустан — биһигиттэн ылар буолуохтара. Онон аккредитацияны бары тустаан ветеринарай-чинчийэр лабораторияга эрэ буолбакка, бородууксуйаны онгорууччуларга барыларын сабыдыллыр. Ону тэнэ биһиги биһэр сертификация, сарайыкхит курдук, Россия регионнарыгар барыларын дыйар күүстээх.

Итинэн биһир өссө төгүл саныааха. Ол эбэтэр атыллар, батарылар бородууксуйа анализин иннинки манна, улуска, онгонуучулар эрэ дик уоскуйан хаалбаха, эрдэттэн адалан көрдөрүллөрө эрийиллэр. Урукку өтүгэр дик бородууксуйаларын анализка 1-2 хонук эрэ иннинэ адалан биһирдүүлэр баар суол этэ. Сорох анализтар түмүктэрэ 10-ча күннэн биллэлэр.

Биһиги лабораторияга микро-биологическай, физико-химическай, токсикологическай, химическай, органолептическай чинчийилэр диктэр онгонуучулар. Манна барылар эпипетир оборудованиелар бааллар. Аккредитацияны ааспын-тынан атын да өлөрү онгоруу

көтүр. Урут өлөрүлөр сүтүтү этигэр эрэ анализтар ылар курдук кырааастык буолбаха, киһи сир атын бары көрүгөр нэдэр олохтоор кыахтаныа. Кылаастык быһаардаха, ол-бу сымныт, ыһаммыт онгонуучулар, сүбүрүт астарын, фрукталар, мөт, барыанна курдуктарга быһаарнаах баһирдүүлэр ба-рыахтара. Сертификацияга суох эбэтэр атыллар болдьохторо асылт түбэлтэтигэр манна адалан анализтар онгонуулааха-ра уонна туһааннаах мизэрлэр ылыллыахтара.

Биһир эттээх: аккредитацияны барыны, бэйэбит да сарайдаахт буолуу, агардас си-тиһин эрэ курдук толкуйдур сыһа, бу инники үлэбитигэр улахан эппитинэни сүтэрэр. Онон үлэ коллектива сага үрдүк хаачыстыбанай кэрдиисэ тах-сан, онгору өгөтө өссө кээтээтэ.

Түмүктэр, ветеринарай управленне, киһи иһинэн киһир ветеринарай - чинчийэр лаборатория специалистарын, бары үлэбиттэрин өр сыллаах сыла-ах үлэбит тилиһитинэн, биһи-нини ылыллытын эбэрдэли-ибин. Чусоан, микробиологи-ческой бөлөх салайааччыта Л.Н.Архипова, химико-токси-кологической бөлөх салайааччыта Л.Ю.Васильева үтүөлэр-өнгөлөрө улахан, ойучу тутан баһирдүүлэр төбөстөөх.

С.СМИРНОВА
кэпсэттэ.

Хаартыскага: улуустаагы ве-теринарай-чинчийэр лаборато-рия директора А.Н.Батарина ла-бораторияга.

— Айталына Николаевна, ту-ок-ханын иннинэ, үлэбит ман-нык үрдүк ситиһитинэн хаһыат бары ааҕаччыларын ааттарыт-тан эбэрдэлибит! Дээ, итинэн, бу аккредитацияны, биллэн ту-рар, биһир күн-сыл иһинэн аас-патаахт чуолкай. Ол туһунан ситиһилии сорус кэпсээ эрэ.

— Кырдык, аккредитацияны барар инниттэн бу сым-сорук туһугар үлэстэбиллэ 10-ча сыл буолла. Маннай утаа онуоха эппиттир баһир да суоҕа. Би-лэбит — 2000 сыл бүтүтүгэр сага лаборатория диктэ үлэстэ киһирбитэ. Онон аккредитацияны барарга бу сылтан эрэ күүскэ ту-руммулут, эрдэттэн сөптөөх оборудованиелары булдуммул-лут, олорго үлэлиир кадрдары бэлэмэбиллэбит.

Республикага Россиятаагы аккредитацияны ааспыт 13-с ла-боратория буоллубут. Аккреди-тацияны Москвадан Бүтүн Рос-сиятаагы научнай-чинчийэр ин-ститут научнай сотрудука, ак-кредитация экспелр Е.А.Горноста-ева салайааччылаах 4 киһилээх авторитетнай комиссия кээтэн үлэстэн-үөрэтэн тутта. Биһиги-ни кытта сэргэ бу комиссия итинник ыаллы Таатта улуутугар үлэстээтэ.

Республикага Россиятаагы аккредитацияны ааспыт 13-с ла-боратория буоллубут. Аккреди-тацияны Москвадан Бүтүн Рос-сиятаагы научнай-чинчийэр ин-ститут научнай сотрудука, ак-кредитация экспелр Е.А.Горноста-ева салайааччылаах 4 киһилээх авторитетнай комиссия кээтэн үлэстэн-үөрэтэн тутта. Биһиги-ни кытта сэргэ бу комиссия итинник ыаллы Таатта улуутугар үлэстээтэ.

Усуһунан, араас суол чин-чийэр-кээтэйдир оборудова-ниелар баар буолуулаа, кайдах үлэстэбиллээтэ, тулар уосулу-буулаага төһө сөптөөҕө — биһир суол сүрүн ирдэбиллэрэ. Дээ,

балары, бэйэргэ баары туһунан анализтары төһө сөпкө онгору-бутун бэрбизирдүүлэр сыллаах өссө эрдэ Москвагаагы науч-най-чинчийэр институтка бары-та 8 суол көрүнгэ контурулу-най сорудах (задание) ылыллы-пыт. Комиссия кээригэр опору-го анараах институтка онгону-лубут бэйэлэрин түмүктэрин адалыта уонна биһиги мизстэ-тигэр онгоруу анализтарыты-гар контурулунай баһыагы ма-на, мизстэтигэр, асылта. Барыта сөп түбэстэ. Ол тугу көрдөрдө? Ол көрдөрдө олохтоох бэйэбит

специалистарбыт компетент-найдарын, үрдүк квалификация-лаахтарын.

— Аккредитацияны бары уонна ол ис хоһоонун биһиги-нэр эрэ.

— Тым хаһааыстыбытын улуула буолабыт. Онгоруу талаар бородууксуйа иһин көңүлү, сертификацияны аны манна, мизстэтигэр, биһэр бу-оллубут. Холубур, чугас-таабынан ыллааха, “Чуралчы” кооператив бородууксуйатын өссө республикага баттарын аахсыаха, Москвага ыларын

БАҔААРТАН ХАРЫСТАБЫЛ СУЛУУСПАТЫН 353 СЫЛЫНАН!

Бүтүн Российской Федера-цияга баһиртан харыстабыл су-лууспаатын теруутаммитэ 353 сыла бэлэстэнэр. Бу сыллар устала-рыгар баһир утары охсугу биллэ-көстө сайынна. Уоттан биһир утары эбэрдэттэр аныгы техника-нан, кадр өттүнэн бөбөр-гөтүнүлэр.

Биһиги улуустугар Чуралчы салинныагы баһиртан биһир чаас аан бастан 1966 сыллааха тэрлибитэ. Аһыах аһааннаах киһилээх, ГАЗ-51 мас-сынаах үлэтир саҕалаабыт-тара. 1973 сыллааха анал сага ЗИЛ-131(АЦ-40) мааркалаах мас-сына кэлбитэ, үлэтигэр эми көрүлүбүттэрэ.

1993 сылга СР Правитель-ствотын 326 №-дээх уурааһын профессиональнай баһиртан чаастар баһиртан баһиртан эбэрдэттэргэ кубуллубуттара. Биһиги улуустугар 1995 сылтан 29 №-дээх баһиртан уоттан биһир эбэрдэттэр баһиртан дик үлэстэн кээтэ.

РФ Президентин 2001 с. с-тинин ый 9 күнүсэ 1309 №-дээх ыһаагар олоруун, баһиртан сэрэстээх буолуу сулууспаатын үккө салалтата Ис дьала ми-нистерствотыттан Ыскаллаах быһы-майгы министерствотыгар көстө.

Биһиги улуустугар 29 №-дээх уоттан биһир эбэрдэттэр ар-мияга сулууспаатын асылт, дору-бууларын туруга чэгион-чэбдик, анал медицинскэй комиссияны барыт 40 саастарыгар дик дик үлэти сүлдьүлэр. Эбэр-дэттэр иһи чааска аахсан үлэ-лир: Чуралчыгаагы 93 №-дээх ча-аска 29, Одуулууннаагы 139 №-дээх чааска 12 киһи олуу надал-лаа, ыһаахан үлэти толоро сүл-дьүлэр.

Үлэтигэр 6 үлэтигэр, ха-рабылааһын бэрэрдэгин биһи-ди сууканан быһаан дьулурустуба олохтоор. Биһир дьулурустуба отделение ко-мандира, 2 суоллар, 2 баһир умуллардаах, 1 диспетчер туу-рлар. Киһилэр олохтоомут күннэри режим туһунан, киһэр синааларга куруутун бэлэм оло-

ролор. Ыһаагы киһэр түгэ-нэр синаалык тийэн уоту утары сабылааах охсугун умуру-рар инниттэн эрдэттэн биллэн быһытынан ыһаахтар эбэр-дэттэргэ үөрэттэр. Эбэрдэт баһиртан күннэри дьулуру-туба туурунан мугурдэмма-ка, баһир утары охсугу анал ыһаахтар үлэтигэр кытталлар.

Уот даһы, биһиги да эл-бэх кэпсэти, сэрэти, ардыгар ыһаахтаргаагы ыһаахтарын үрдүнэн дьалаан иһи суоттан, уокка дьалаагыдык сыһа-наһыттан баһиртан таһа ту-рлар. Баһир буолуулаа түгэ-н туттуу элбэх баһиртар. Онон куруук бэлэм буолар ин-титэн улууска, республикага сы-лын айы хаһаадаһар, эбэрдэттэр ик-ки ардыларыгар баһиртан-при-кладной көрүгөрү олохтор ту-ран спортивнай кэрэстэһилэр ыһаахтар. Республикагаагы, Илин эһэр улуустар иһи арды-рынаагы кэрэстэһилэрэ 1987 сылтан бэлэх биһиги улуустугар эбэрдэти ситиһиллэрин таһа үрдүк. Холубур, 1999 сылга Бо-робон салинныагы баһиртан 7 улуустан 2-с мизста буолан иде-омалиттофонунан наһараады-мыта. Онон 2000 с. бэйэбит улу-устугар 12 көрүнгэ буолбт 8 улуус кэрэстэһилэр эбэр-дэттэр 1 мизстэн ыһаах, телеви-зориан, холодильнигынан наһараадымыта. 2001 с. сайын Майага буолбт сайынны спар-таадага 2-с мизстэһимитэ. Биһир республикагаагы саҕа кэрэ-стэһилэр 3 киһи баһир 2-с миз-стэн ыһаах үлэтигэр кэллэ.

Бу сыллар туһа Чуралчы-быт уоттан биһир эбэрдэти чэгион көмүсхөн кэлбит сүрүн спортоменнардытын баһиртан Слепца Ф.С., Никитов П.Д., Макаров П.П., Макаров М.М., Ша-маев Ю.Ю., Калитонка Г.Г., Зака-ров Н.Н., Коркин Н.И., Оконни-ков Д.Г., Керемисов И.В., Коркин Н.Н. буоллар. Коллективны-гар араас көрүнгэ талааннаах баһиртар эбэрдэт. Олор иста-рингэр уу-уран самодетельность кыттылаахтара Васильев А.Д., Башнев И.Б. бааллар.

Эбэрдэт үлэтигэр, тустаах үлэтир эппитинэстээхтик то-лороллорун таһунан, улууска ыһаахтар “Үтүө дьала” ха-сааһыахха элбэх үлэтир ыһаа-лар. Ол курдук, Чуралчыга 2001 сыл күһүгүгэр эбэр бэйэринэ, рынок туууларын көтүрөн сали-инныагы маастаабыттара. Оду-улууннаагы чаас улууссаны ыһа-аһаан эбэр диктэр көтүрүбүтэ. Кы-эматт ыһаахтар маастааһан киллэрибүттэрэ. Бэйил муоста ту-туугун саҕалаахтара. Үл-хачы тийбэттэнэн, биһир сокраще-нияга барыт Мындагайылаагы, Силангаагы, Дикиттэһи чаас-тар эми элбэх үлэти ыһаахтара. Күүсүт тийэрэнэн улуусту-гар ыһаахтар үлэтигэр тары-таллэргэ, “Аһаах саһа” аһаах-тар харчынан көмүс онгорулут.

Ити курдук биһиги эбэр-дэттэр үлэтир-хаһаан, араас кэрэ-стэһилэр мизстэһэн, общес-твеннай үлэтигэр кыттан кэллэ-бит. Өссө даһы элбэх сити-һимиллэн, баһир нэдэниин уа-ры күүскэ үлэтирэн, үлэти түмүктээх буолон баһирдэбит. Ону үлэти олохтор диктэр олу эр-дэ, биһиги сайдылаах олоххо эппиттээхтэ олу аһаахтар. Баһир буолуулаа биһир да мунуу кунду, оттон биһиги усу-луубуулаагыгар гарах тыһыны-тыткан, техника эргэтирэн баһа-рылар таһаахтарын сөп. Ол ин-ниттэн таас баһиртан депону тууу калитни сыларга араас ин-станцияларга кэпсэтилинэ да, сөптөөх баһиртан онгонулууба олу хомоттоох.

Биһир идээстэрибиз эрдэ үлэти сүлдьүбит кырааһа баһирнайдыры барытын баһиртан харыстабыл сулууспа-тын 353 сылын эбэрдэттэн ту-ран, тус бэйэригэр уонна дик кэрэстэригэр үтүө доруубу-йаны, үлэтигэр ситиһиллэри, олохтуттар дьолу-соругу баһирдэбит.

Л.ЖИРКОВА,
улуустаагы уоттан
биһир эбэрдэт
инженерэ.

СААС. МАТМА...

Муся ИГНАТЬЕВА

ЭЙИГИН КҮҮТЭБИН

Мин хосор чункуйан олорон
Эйигин кээтэр курдуктун.
Тайдыа харана, уу-чумгу,
Оттон ан ыһааһын бу мантан.

Түннүтүм одуулаан тураммын
Саныбын ол ааспыт кээтэр.
Эн биһи көрүспүт күүмүтүн
Аһааһын биһиги мин эмиэ.

Өйдүтүм сулуустуах кыһага
Мийигин эн күүскэ да куулукуун,
Кулааһыгар огууудук сипсийэн
Эйигин таһыбын диктэрим?

Николай СЕДАЛИЩЕВ

ЭЛБЭҔИ ПОЭТТАР ЭТТИЛЭР

Элбэҕи поэттар эттилэр
Кара кыыс, уот таппал туһунан,
Бу Сиргэ чыччаастыы изидилэр
Уон-араас омукуу тыһынан.

Мин эмиэ хатыннга саһирдэх
Буламын сипсийэн барбытым,
Сааскыга чуолчаар биһир сүрэх
Таппалын тыһыларын таһыбытым.

Олорор алааһым сыһытын
Отторун сипсийэн кээтэтир,
Сыдык күн көрүнгэ таһыһытын
Саһаага кыһыһын испитим.

Ол кээтэ кара кыыс таппалын
Сүрэхтэр иһэрэн иллитим,
Иһини дьылбаһар аһаһын
Долгуһа аан бастаан билбитим.

ТАПТАЛЫМ, СҮТҮМЭ!

Таппалым, хаар курдук уулаһыһын
Сааскыга суох буолан хаһыама,
Халлаантан сулуустуу суулаһыһын
Эмискэ характан сүтүмэ.

Таппалым, кэм-кэрди кээтэ
Булаһын кээтэтир аһыама,
Кырдыйыт саастарым бэлэстэ
Кур туостуу умайан хаһыама.

Таппалым, сипсийэн ыһааһын
Хонуну түүннэри бараама,
Аһаһыт аһыһын ыһааһын
Тээргэһэн мээтээһэн барыама.

Таппалым, куруутун баар буолар:
Мин өлөр бүтүк да күүмэр,
Оттон оттоо эн хаһаар
Аһаһын суох буолар түгэмэр.

Таппалым, мийигиттэн тэйимэ,
Чолбоннуу ыһааһын кээтэр,
Сибээһи булаһыһын кээтэр,
Ой дуораан дорбоннуу сүтүмэ!..

Егор ХАРИТОНОВ—Саҕай

ААННАЛБАР

Сүрэхтэр сөһөрдүбүт
Сүрдээх ыһааһын таппалын
Эйэхтээх эрэ аһаан
Эһэн, аһаан эрбим.
Көмүс тэгнээх харда тыһын
Сөгөтүбүн бас биллэрбим!

Күһүгэ көрбүт күһүгэһимэ,
Талан ыһыт таһыһыама,
Манна баһыһын биллэрбим,
Күү-дыһы сүтэрбим
Хаһааһын хараһар халлардым,
Муһа мунуунан буруйдаһым.

Таһар күнүм сардаһага,
Киһир күнүм килбээкэ,
Куплун-сүрүн олохсуга,
Сүрдэһин-баһыһын сыһаһыама
Сыры айы сыдыһы сыһаа,
Күнү айы көстө көһүөрт.

Куулуох-таппах куулаһым,
Сыһаах-ууруох сыһаһым,
Кураһыһын булаһыһын
Куотан бара саһаама,
Бөбүрдана буолбатаһын,
Бөбү буолуо дик санаама.

Хараан кээтэ харакһым,
Үчүгэйкэн үрүмчүм,
Киһи эрэ таһыһын көрүөх
Көрсө-сэмэй бэйэһин
Кимтэ эрэ мүчү тутан
Бизэһин ыһаах санаама суох.

Аһаһыама, дээ көрүстүбүт,
Аһаһ тэгнээх дик эппит.
Кимтэ эмэ көмөлөһүөх,
Кимтэ эмэ дьүөрэ буолуох,
Аһа төрдүн салгы туруох,
Өбөлгүсү-уруулаһаа!

ЫРЫА – ОЛОХХО УОСТУБАТ ТАПТАЛ

Чяаппарагтан элбэг хөрөнгийг утун тулгарт, бийрэг-бидийг айууллагдан айдас-мэргэж ырыагчид, артист-тар уиммүтээр. Кинилэр ааг-дара симэлийбээх, билигтэн дон айугэр-санаатыг сар-дэж өйдөбүл буолан сылдыр. Бид туйах хатарааччылаах -- ол эсэкилээх дээн мэнэжэ эл-лэтар. Талааннаах хөлүөнэ ырыагчид саргаан манган үүнэн тахсыбтыгара эбээт бүтүн республикада инники күөнгэ сылдыр, "Чурапчы аатын араас түлүлүгэ дорбоонноохтук ааг-татар "Иэйи" народнай вокаль-най квартет уонна Чяаппара-таабы эр дьон народнай хора. Манньк улахан ситиһим төрүтэ тусоһон?

Биллэн турар, дьон айугэр-санаатыг, ырааска-кэрэбэ дуулуутугар, ырыага тапта-лыгар уонна талааннаах, үлэбэ бэринилээх, кинилэри түмэр, үөрэтэр салайааччылар баалла-рыгар. Соторутаагыта Чяаппа-раба өр сыллаах үлэ түмүгэ үрдүктүк сыаналанан, "Иэйи" вокальнай квартет, эр дьон народнай хорун солиһыгар, ай-ылбаттан бэринилэбит куоласта-ах ырыагчыка, өрүү үтүөнү үксэтэ, кэрэни караксэтэ сылдыр, тустаах үлэтин кыта-ры ырыаны, үөрэбэ дууларга-эн бэйэтин билиитин-көрүүтүн күнүгэ үрдэттинэр, дьонун-сэргэ-тэин убаастабылынан, махта-лынан чыстээхтик туһанар, са-табыллаах салайааччыга, улахан дык кэргэн аҕа баһылыгар И. И. Хонгга "Саха Республикатын културатын туйгуна" энек ту-тарылыһыгыгар аналлаах дьоро киһэ үрдүк тэрээһиннээхтик ааста.

Иван Иванович 1969 с. орто оскуоланы ситиһилээхтик үөрэнэн бүтэрэн баран Олүөхүмэтэбэ тыа хаһаайсы-тыбатын механизациятын тех-никумун бүтэрбитэ. Салгыы Челябинскайга ити идэтин үрдээн үрдүк үөрэхтээх ин-женер-механик идэтин ылан дойдутугар эргиллибитэ. Бас-таан инженер-механигынан, он-тон соахоз директорын сол-лбуулааччынан үлэстэбитэ, олук улаата уларыһытыгар сөп түбэһиннэрэн 1994 с. "Чяаппа-ра" ТХПК директорунан талыл-лыбыта. Новосибирскайдаабы уу транспортын государственнай академиятын экономист идэ-тигэр кэтэхтэн үөрэнэн бүтэрэ-ри сылдыр. Киһи буолан би-ирдэ төрөөн аһар үйэбэ ыал буолуу дээн саамай үрдүк дьол. Иван Иванович кэргэни-нин Валентина Николаевна-лын 4 оҕолоохтор, 5 сизинэ-эхтэр. Улахан кыыс Оксана идэ-тинэн иттиһчэ, кэргэнэ Яков Павлович ЧФКСИ хаһаайсы-тыбэнай чааска проректора. Ик-кис кыыс Лия култура үлэһитэ, "Саха" ИБНК -га "Хоту-гу сулус" телерадиоакадемия специалиһа. Улахан уол Рустам СГУ төрүт културага салаатын

3 курсун студена. Кыра уол Ре-нат Дьоккуускайдаабы хорео-графическай училищегэ си-тиһилээхтик үөрэнэ сылдыр. Оҕолор аҕаларын утумнаан ба-ры талааннаахтар. Ол курдук, Лия хомулунаах хомусчут, ы-лыгар, үгүкүүлүр, Рустам саха эстрадын тахсан ара сулуһа, Ре-нат элбэги эрэнээр үгүкүүлүт, ылыһырын да сөбүлүүр. Бу дьоро киһэбэ талааннарын көрдөрөннөр аҕаларын үөрүүтүн үрдэттилер.

Ырыа куттаах, үөрүү-көтүү аргыстаах Иван Иванович ырыагчт баһылыгынан кэлин сылларга ылбыт наҕараадалара да улахааттар: уус-уран самодё-тельноһы Бүтүн Союстаабы, республикатаабы, зонатаабы, улуустаабы көрүүлэр хас да төгүлүлээх лауреаттара, "Мир-ный поэт о мире" республика-таабы конкурс лауреата, 1995, 1996, 2001 сс. хороной коллек-тивтары көрүүлүгэ "Лучший солист" номинация хаһаайына, "Полюсөө мужское братство" конкурс лауреата, диплома, 2001 с. "Чурапчы улуутун" сие-натын ветерана үрүг көмүс аныгынан бэлэтэммитэ. Во-кальнай квартет уонна Чяаппа-ратаабы эр дьон народнай хо-рун ырыалара Дьоккуускайдаабы радио фондатыгар уулулан үйэтиллибиттэрэ. Бэйэбэ ырыа дээн баран мүнүкка ыта-абыт киһи буоларын баһылы-нан уонна дьону түмэр, көрүүлүр сыалынан кинилэр гастролла-рыгар спонсор баһылынан, кэлэллэригэр-баралларыгар транспортын хааччыйан олус улахан көмөнү онорор са-лайааччы. Дьэ, илгир түмүгэ-ринэн Иван Иванович "СР културатын туйгуна" аныгынан наҕараадаламмыта нэһилиэк, улуус културатын үлэһиттэ-рин бүтүмүмүт үөрүүтэ буолла.

Дьоро киһэбэ сотору-таагыта 55 уонна 50 саастарын туолбут "Иэйи" народнай во-кальнай квартет солистара Т.Е.Толстоухова, В.В.Лы-кинга эбэрэ суруктар, бөлөх-тэр туттарылыһылар. Квартеты тэрийсикит, бары олук күндүк саныыр, суохтүүр-ахтар киһибит, талааннаах мелодист, ырыагчт Федор Гоголев туһунан дьон-сэргэтэ иһирах-тик абыннылар, үтүс ырыа-рын ыллаатылар.

Иван Иванович эбэрдэлэ-эн тэрилтэлэр салайааччыла-ра, дьон-сэргэтэ элбэг мах-тал тыларын ааҕылар, инни-күтүн даҕаны өрүү ырыаны ар-гыс онгостон, далааһыннаахтык үлэлээн нэһилигин сайдыты-гар бэйэтин тула үлэһиттерин сомоһоһон олук хаамытын кытары тэҥнэ эрэлиэстик хардылыһыгыгар баҕардылар.

Надежда
ЗАБОЛОЦКАЯ,
СР културатын
үтүөлээх үлэһитэ.

БИИР ТЫЛТАН АС ТАҕААРЫНАН...

Оройуон агарын ылар ула-хан соахозка үрдүк үөрэҕин бүтэрэн биер адр кыыс үлэ-ли кэлэ. Кинини соахоз кы-лаабынай зоотехнигынан аһа-тылар. Ол курдук бэрт уһун кэмгэ үлэлээн опытырда, уоп-сайынан даҕаны, үлэтигэр олус бэринилээх, билиилээх-көрүүлээх, үлэһиттэргэ, дьонго ирдэбиллээх.

Сыллар ааһан истилэр да, зоотехниктыг кэргэн тахсыба-та. Илгэр кэмин наар үлэтигэр аныыр. Онтон соахозтар ыһы-лан, кыччаан кириэн бардылар. Онон элбэг специалист, нуу-чалыы этгэхэ сохрощенияга түбэһиннэр үлэ көрдөөр аахоз түстүлэр. Кылаабынай зоотех-ник штата суох буолан, били кыыстыг Федорова отделени-яга управляючийынан аһа-на. Ити үлэли олоһон ай-маһын өбөтүн итэ ылан бэйэ-тин аныгынан сурутарар. Ма-ны үгүстэр истибэтэр, билбэт-тэр.

Бухгалтер киһи үлэли-хамсы олордоһуна агроном кириэн отчуотун туттаран ба-ран этэр:

— Истибэтин дуо Федоро-ва оҕолоһмүтү?

— Эс, сымыйалаама, — ди-ир биридэстэрэ. — Аһыах хо-нуктаагыта кэпэн барбыта да, мин тух да онук уларыһыт сибистин билбэтэрим, бэйэтэ бэйэтинэн этэ...

— Чэ, очкобо тутуһуох, би-ирдии ааҕаҕа!

Бухгалтер бэрэ кэтэ-мэбэйдээн баран тутуһан кэ-биһэр. Ол кэминтэн агроном бэркитэн быһаран биэрэр.

— Ээ, пахай, төрөөбөтөх эбит, өбү итэ ылбытын этэр эбикиэн буолбат дуо! — Бухгал-тер иннин биэрбэт.

— Мин төрөөбүт диабет-тэбим, оҕолоһмүт диабетим. Хайдак да оҕолоннун-оҕолон-

Михаил ИВАНОВ

МИЧИКИЛЭЭН МИЧЭЭРДЭРЭ

(Кэпсээнэр)

нобо дик, онон кыайтардым! — агроном кыайбытын дакаасты-ыр.

Ол мөккүһүн, бухгалтер биэрэрдээх буолан таҕыста. Кыайтаран кыһыа-абара олордоһуна профсоюз предсе-дателэ кириэн кэлэ. Үлэлэрин кэпсэппиттэрин кэниэ бухгал-тер ыйтар:

— Иһитинг дуо? Федорова оҕолоһмүтү?

— Ханых Федорова? Уп-равляючийы этэбин дуо?

Сымыйа иһи, илгэрэ күн профсоюз муннааҕар сылды-ымыта да, тух да уларыһыны суоһа дьылта этэ ээ.

— Оннугун да иһин, оҕолоһмүт, — диер бухгалтер.

Мөккүһүн шампанскайга тутуһаллар. Онтон бухгалтер быһааран биэрэн кыайан, на-старыһына канан аҕай олор-доһуна киникэ аны атын отде-ление управляючийа кириэр. Бухгалтер сонун кэпсир, уп-равляючийа соһуһан аһа сыһар уонна:

— Кимтэн? — дээн ыйтар.

— Кимин билбэтим. Оттон эһиги, управляючийа, чугас дьонор буоллахыт, үлэһити-нэн-хамнаһыһынан...

— Суох-суох, мин олук чу-һаабаатаҕым! — дээн управя-ючийа бухгалтер ситэ саҕар-пата. Сакалааттастылар. Бух-галтер кыайан, кенүүрөн бээ ылаан киникэ оло-рдоһуна инженер кириэн кэлэ.

Бухгалтер эмиэ сонун кэпсэ-эн киһитин соһутта-омурга.

— Аһыах хонуктаагыта, УАЗ-икка баллаха, мин көтөбөн аҕалбытым, эһи, туту

да билбэтэҕим. Сүрдээбин да кистиир буолаллар эбит! — дээн инженер чытчырынар. Бухгалтер сакалааттаһан, быһааран, кыайан, өссө биер кыраадыһаабы ылар буолла.

Ити итинэн аһан, умну-лан эрдэбинэ кыра зоотехник кыыс үөрэбиттэн кэлэ. Бух-галтер баантан тахсан иһэн та-арычы ити кыһы олордон со-нуһун кэпсэтэ. Зоотехник кы-ыс:

— Ол кимтэн? — дээн ыйы-та. Эмиэ сакалааттаһан, бух-галтер салгы сүүйдэ...

Онон, саха тыла баай ис хоһоонноох буолан, биер тыл-тан ас таһаарынан, бухгалтер хас да күн төбөгө ылдыан ту-рардаах.

НЭҢИЛИЭГИМ ААТЫН "ТҮЭН" БИЭРИИМ...

Быйыл оройуонмутугар нэһилиэктеринэн концерт көрдөрөн күрөхтэһэр буоллу-бут. Улахан тэрини, бэлэмнэ-нин сүлүһүгэ саҕаланна. Мин нэһилиэк чыһин хорга ыл-лаһан көмүсүөхтээхпин. Бй кэринэ киһэ аайы иһи ыры-ны салгыахтыгыгар дылы ыл-лаан бэлэмнэ баран бол-дыһмүт күмүтүгэр оройуон киинигэр кириэн оонньоон таҕыстыбыт.

Хорбутун хайбаан түмүк концерга киллэрбиттерин ис-тэн, үөрүү-көтүү бэбэ ерөгөй-дөөтө. Дьэ, ситон түмүк кон-церга кытта тийдибит. Хорбу-тугар үс эрээтинэн турабыт, иһи инники эрээкэ дьахтал-лар, үтүс эрээкэ ыскамыһа

үрдүгэр эр дьонор. Угуску-туан кыра буоламмыт, мин эр дьонор биер өттүлэригэр кы-тыга турабын.

Саамылаһан турбуттүг арай эр дьонор ыскамыһа-бытыгар баппагыбыт, онон ми-игин иһис эрээкэ дьахтал-ларга көһөрдүлэр. Онук туран ылаан бүтэн, саалаба биер та-баарыһым таһыгар миэстэ баа-рыгар кириэн олордум.

Табаарыһым этэр:

— Олус да үтүһүк ылаа-тыгыт, кыбыстан аһа сыстым!

— Того, доо, кыһаҕыны ылаагыбыт дуо? — дээн соһуу дум.

— Ол эһиги ырыагытын мин очо быһаарбаппын. Мин эһигиттэн кыбыһыһым-олус да хара эбикиэн, барыларьтан хараларабын!... Аһа ону бил-бэккэ, араастаан тутта-тутта ылаа да ылаа буоллун. Уоп-сайынан, нэһилиэк аатын түһэн биэрдин!...

Мин кыбыстан, санаам түһэн, канцеры үрдүнэн-аны-нан көрдүм.

Аһыах хонон баран нэһилиэкпитигэр олохтоох те-левидениэн биэрингэ түмүк канцеры устубуттарын көрдөрдүлэр. Онно хорбут көстүбүтүгэр көрбүтүм, кырды-ык, хор уҕа, кыгы өттүгэр биер хал-хара киһи ылыы аҕай тураахтыр. Ким буола-рын сэрэйдэҕим дии!... Мингин кытта араа-бара, өссө ордук хара сирөйдүк табаарыста-рым бааллар этэ да, эр дьону кытта туран буоланнар төрүт да биллибэттэр, бары биер кыаһыһар. Оттон мин дэлби пуудараламмыт, кумааҕы кур-дук муус манган дьахталлары кытары кэксэлээһимин аһара харааран көстүбүтүм...

Оттон ыла күн бүгүлүгэр дьэрэ, нэһилиэк аатын түһэн биэриэм дуо дьэһин, аһа сценаба тахсыбат, ылаабаат-хайабаат буолан турабын.

болбонтоһорун ууралларын тусулуур.

Попечительскай үтүмэн үлэни көрсөн Төлөй үүһүрүчча-та кэлэр кэскилэ сайдарын туһугар үлэһиттэр-хамсыһаллар. Ол курдук, Е.Е.Адамов тустуу саалатын уонна үлүһүһүгэ до-рубуйа киһини бэлэттэтэ, В.В.Смирнов, С.С.Игнатев, М.Р.Романов итинэн бу үлэни барытын иһилиир-саҕалыр киһибит И.Н.Амосов оскуола үлэтигэр мэлдьитин көмөлөһөллөр.

Попечительскай сабизт бары чилиһиниригэр махтанан ту-ран, үлэлэригэр үрдүк ситиһилэри, сир үрдүгэр баар бары кэ-рени, үүтэйи, оскуолабыт сайдарын туһугар күөс-көмө буола туралларыгар баҕарабыт.

Айта НЕСТЕРОВА,
Төлөй орто оскуолатын
10 кыл. үөрэнээччигэ.

ТӨЛӨЙТӨ ПОПЕЧИТЕЛЬСКАЙ СЭБИЭТ

Биһиги нэһилиэкпитигэр үөрэх тэрилтэтин материалнай-техническэй базата сайдарыгар, оҕолорго үөрэххэ интэриһи уонна учуутал идэтин таһымын үрдэтэр кыагы биэрэр дьаһал-лары тэрийиһигэ аналлаах попечительскай сабизт тэриллэн үлэстэбитэ иһис сыла буолла. 14 киһиттэн састааптаах саби-эти Дьоккуускай куоракка олорор биер дойдутаахтыг, СР Прави-тельствоһун Председателин I солбуулаачы Е.А.Борисов уонна дьаһалта баһылыга И.Н.Амосов салаһан үлэстэллэр.

Үчүгэй үөрэхтээх, нэһилиэк общественнай үлэлэригэр көхтөөхтүк кытар оҕолорго Е.А.Борисов, сир түмүгүнэн үөрэх бастыгар С.С.Игнатев уонна техническэй предметтарга си-тиһилээх оҕолорго И.А.Пинигин аһабыт стипендиялара-бу ба-рыта биһиги попечителлэрбит үөрэххэ, оҕо сайдылыгар

Соторутаагыта М.У.Хю-танова салайааччылаах улуус-таагы гимназия 10-с кы-лааһын үөрэнээччилэрэ кургүөмүнэн кэлэн отук мас-пытын хайытан, саһааннаан биэрди-лэр. Өссө олутун быһан туста буһулаан көби-тилэр. Онон кырдыаһас ыал

ҮТҮӨ КӨМӨ

биер ыаракан үлэбит үмүрүйэн улаханым үөрдүбүт.

Оҕолор бары да дуулуур-даах, сүрүктээх үлэһит дьон эбиттэр. Үлэһиттэрин карен бэйэбит даҕаны астыныбыт. Манньк түмсүүлээх, илгээх,

үтүө үлэһит кэлүөнэ иһитиллэн эрэрэ, кырдык да, үчүгэй. Уопсайынан, көрө-билэ сы-рыттаах гимназия, колледж (дир. А.С.Иустинова) кырдыаһастарга, кыамматтар-га куруутун көмөлөһөллөр,

ити үтүө үгэскэ кубулуйан иһориттэн астынабыт.

Анастасия
ЧИЧИГИНАРОВА,
хоту көһөрүллүү
кытгыһааҕа,
пенсионерка.

КЫРДЫАБАСТАР ҮӨРЭЛЛЭР

Хадаар нэһилиэгин кырдыаһастарыгар уонна соци-альной чөлөһүтүнэн туһанаач-чыларыгар 2002 сылга көрүлүбүт отуктара 414 ку-бометр мас кэрдилээн, тизлэ-лэн, тизгэннэригэр сүөхэннэ. Былааннамыт 486-тан 72 ку-бометра хаалла. Бу үлэни Ф. И. Гаврильев салайааччылаах, В.И. Гаврильев, Н.Н.Дьячковс-кай, П.П.Лукин чилиһиннэрдээх биригээдэ үтүө хаачыстыбала-ахтык тоһордо.

Кырдыаһастар бэйэлэрин

СОНУННАР

БҮГҮНҮҮ КЭМ ТИМУРДАРА

Д.П.Коркин аатынан ин-тернат-оскуола оҕолоро сы-лын ахсын кырдыаһастарга үөрэ-көтө кургүөмүнэн көмөлөһүүлэрэ үгэскэ кубу-луйбут үтүө дьыалалара буол-ла. Быйыл эмиэ ол сизиринэн оскуола ветереннэригэр уон-на түөлбөбэ олохтоох кыамат кырдыаһастарга кыстык маста-рын хайытан, саһааннаан би-эрди-лэр. Биһиэхэ ССРС уон-

М.НИКОЛАЕВА,
Хадаар.

на РФ норуотун үөрэҕиригитин туйгуна Л.М.Винокурова, эдэр иһтээһин О.И.Дружинина са-лайааччылаах 8 "в" кылаас үөрэнээччилэрэ маспытын хайытан, саһааннаан биэрди-лэр. Үтүө саһаалаах оҕолорго уонна кинилэр учууталларыгар махтанан туран, дьонго куру-утун үтүөнү онорор кэрэ дууһалаах, билигит-көрүүгэ умсугуһунаах үтүө дьон буола улааталларыгар ис сүрэхти-тээн баҕарабыт.

Александра Михайловна уонна Роман Романович АБРАМОВТАР, тыыл, үлэ ветераннара.

"СР СИМЭХТЭРЭ" — КИЛЭҢКИГЭ

Соторутаагыта Килэҥкигэ "Кэскил" фонда уонна култу-ра үлэһиттэрэ Любовь, Генна-дий Монгуштар тэрийиһирин-нэн үтүс сылын "Ср симэхтэ-р" дээн уһууһун иһитиллээч-чилэригэр уонна оскуола үөрэ-нээччилэригэр конкурс ыты-лыһа. Түмүкэ Одьутун ос-куолатын үөрэнээччигэ Варя Абрамова Гран-при хаһаайка-тынан буолан 1500 солк. хар-чынан бириэмийэлэннэ. Чу-ралчы сэл. "Улыба" уһууһун иһитиллээччилэрэ

Машенька Кириллина, Сайы-на Сивцева, Кытаанах орто ос-куолатын үөрэнээччигэ Владик Понсмарев, Болтоһоттон Аня Софронова лауреаттарынан буолулар. Маны таһынан Ха-даартан Лия Никитина, Наде-Титова, Болтоһоттон Вика Ге-расимова, Кытаанахтан Саргы Нестерева дипломант аатын сүктүлэр.

Бу дьоро киһэбэ ырыа-үгүкүү хойукка дээрэ саһанна. Чахчы да умнулу-бат кэрэ күн буолла.

Света КОРКИНА,
Кытаанах орто
оскуолатын 11 кыл.
үөрэнээччигэ.

